

A TUDOMÁNY DOLGA, HOGY SZÜNTELENÜL FIGYELMEZTESSEN...

Portré-interjú a 75 éves Láng Istvánnal

N. Sándor László

újságíró

Láng István 1932-ben született Mohácson, a legdélibb magyar városban, amelyet a Duna ural.¹ Nagypái dunai hajósok voltak, és a folyó mellett vettek kis házat nyugdíjas korukban. A két nagyapa nem ismerte egymást előzőleg, a gyerkeik házassága hozta össze őket. Nyugdíjasként is nap mint nap kimentek a Duna-partra, és figyelték, mit visz, sodor a víz, árad-e, apad-e, várható-e vihar. Láng István elemistaként, majd gimnazistaként is a Dunával élt gyerekkorában. Nyáridőben mindennap átúszta. Figyelte a vízi világot is, a természetben a természettel élt.

Mohács abban az időben barátságos város volt: Tímár István mohácsi dokumentumfilm-rendező *Mohács* című filmjéből – amely vagy négy évtizede készült – tudni lehet: sokféle türelmes nép élt a városban békében: magyarok, sokácok, bunyevácok. Amíg hagyták őket élni.

A háborús évek közepén szülei Budapestre, Kőbányára költöztek, ott kaptak munkát. Elemibe, majd a Szent László Gimnáziumba is ott járt Láng István. Amikor 1944 tavaszán megkezdődött a főváros bombázása, a szülők

úgy döntöttek, hogy egyetlen gyereküket Mohácsra menekítik, ahol a nagyszülei fogadták be. Cseberből vederbe. Túlélte egy szőnyegbombázást, amikor a szövetségesek visszavonuló német hajókat támadtak – az uszályok kigyulladtak, lángolt a Duna.

Beíraták a mohácsi gimnáziumba. 1944 novemberében azonban kiűrtették a várost, s Pécsre evakuálták a lakosságot, decemberben költöztek haza. Jó gimnázium volt a mohácsi – emlékszik Láng akadémikus. Tanárai jókor ráébresztették a természetért rajongó fiút a megfigyelés, a kísérletezés örömeire. Nagyreményű idők voltak, és Láng István hitte, hogy „felforgatják az egész világot”. Csábította az a gondolat, hogy tetszés szerint változtathatók a növények alaptulajdonságai. És Micsurin orosz tudósra hallgatva elhatározta, hogy természetkutatóként megkísérel trópusi növényeket telepíteni a Duna mentén. Ez az elzánás is hozzájárult, hogy mint szegény jó tanuló, diákszövetségi titkár, esélytel pályázzon szovjet ösztöndíjra. Tekintve, hogy Mohács volt kiszemelve akkor egy vasmű telepítésére, nagy távlatok nyíltak a város előtt, s igyekeztek erősíteni a helyi értelmiséget. Így kapott 18 évesen, 1950-ben Láng István ösztöndíjat az ivanovói mezőgazdasági egyetemre.

¹ A Láng professzor által írott önéletrajzon kívül Szentgyörgyi Zsuzsa tíz éve készült interjút, továbbá a professzornak a *Mindentudás Egyetemén* elhangzott előadását, valamint önéletrajzi jegyzeteit használtam fel.

Az 50-es évek a legnehezebb sztálini időszakok egyike a történelemkönyvek szerint. A négy százezer lakosú Ivanovo-Voznyeszenszk egyeteme a lexikon szerint különösebb nevezetességgel nem rendelkezik. A város se nagyon, bár az egyik legnagyobb történelmi jelentőségű forradalmi sztrájk az ottani textilgyárban tört ki a múlt század elején.

*

Hogy érezte magát ezen a mai fogalmak szerint isten háta mögötti város mezőgazdasági egyetemén, istentelen időkben? Mit tanult? Mit nem?

1950 és 1955 között jártam szovjet egyetemre. Az az öt év, amit eltöltöttem ott, nem elhanyagolható időszak az életemben, és nem tagadom se le, se meg: csak a vége felé érintettek meg bennünket a politikai változások. Mi azonban az egyetemen némiképp kivételezett helyzetben voltunk. Az állam által vásárolt ruhákban jártunk, az egyenkabátunk is megkülönböztetett másoktól. A közbiztonság ingatagságát mi, vendéghallgatók alig éreztük, mert védettebbek voltunk, mint az átlagos helyi illetőségű diákok. A külföldiekkel szemben elkövetett bűntényeket ugyanis drákói szigorral torolták meg, tehát mi nem kerültünk a bűnözők célgömbjére. Mindenki tudta, mennyire veszélyes meglopni vagy megtámadni egy külföldit.

Önöknek egy mezőgazdasági tanintézetben Micsurin és Lisenko (utóbbi a szovjet tudomány félelmetes inkvizítora volt) biológiájából kellett vizsgáznunk. Lisenkóék ellenfelei nem az utcára kerültek, ha eretneknek bizonyultak a szovjet biológia tanításaival szemben, hanem börtönbe és lágerbe. Nem állásukat veszítették, hanem a szabadságukat.

Már 1953-at írtak, amikor e kritikus tárgyakból vizsgáznom kellett. Akkor már meg-megjelentek Sztálin halála után az első, kezdetben óvatos bírálatok, amelyek kétségbe vonták a Lisenko-féle sarlatán nézetrendszer hitelét. Mindenekelőtt az élőrendszerek tulajdonságai kivétel nélkül változtathatók. Még eléggé enyhék voltak ezek a kritikák, de már az olvadás időszaka volt ez. Sztálin halála ugyanakkor nagyon megrázta a közvéleményt. Olyan félelmek keletkeztek, hogy ha Sztálin tekintélye nem védi már az oroszokat, akkor kikerülhetetlen a harmadik világháború.

Ugorjunk egy nagyot. Néhány év alatt hatalmas akadémiai pályát futott be. Viszonylag rövid mezőgazdasági kutatói pályafutása után gyorsan haladt az Akadémia apparátusában. Egyre nagyobb feladatokat kapott, és fiatalon lett vezető.

1963-ban kerültem az Akadémia Biológiai Tudományok Osztályára, Straub F. Brunó osztályelnök mellé, tudományos titkárnak. A hatvanas évek legnagyobb vállalkozása a Szegedi Biológiai Központ szervezése volt, ebben vettem részt. 1970-ben megválasztottak az Akadémia főtitkárhelyettesének.

Se szeri, se száma azoknak a tudományos konferenciáknak, nemzetközi tudóstalálkozóknak, amelyeken Ön a magyar tudományt képviselte, és véleményt nyilvánított a hazai kutató társadalom nevében a fenntartható fejlődésről, a klímaváltozásról, a fegyverkezés veszélyeiről, az élhető és a már nem élhető világról. Ugyanakkor egyik fő szervezője hazai földön rendezett nemzetközi tanácskozásoknak. Mire emlékszik szívesen, mit tart e sok konferencia közül igazán fontosnak?

A legnagyobb szabású nemzetközi konferenciának a rióit tartom. De ez sem érte el az

eredeti célt, hogy lassítsa a negatív környezeti folyamatokat, többek közt a klimatikus kockázatot. De meghatározott egy minden résztvevő által mindmáig érvényes célt – a fenntartható fejlődés elvét. A magyar delegáció tagja voltam a johannesburgi környezetvédő konferencián is, amelyet az afrikai színhely messzemenően determinált, mert fejlődő országok problémái kerültek a viták középpontjába. A globalizáció ugyanis a fejlődő országokban ellentmondásos folyamatokat indított meg, melynek fő vesztesei éppen a „fejlődőnek” nevezett országok. A világ lakosságának legszegényebb ötöde a globális gazdaság jövedelmeiből aránytalanul kevésbé részesül, tehát a globalizálódás veszteséinek kategóriájába sorolható, sőt részesedésük 1988–98 között 2,3 százalékról 1,4 százalékra csökkent. Az országok leggazdagabb ötödének részesedése viszont növekedett. A „fejlődők”, de kevésbé fejlettek biztonsági és környezeti szabályozása alacsony szintű vagy teljesen hiányzik. Az ökológiai kockázat pedig az afrikai kontinensen szembetűnően növekszik. Transznacionális cégek az iparilag fejlett országokból – környezeti és egészségügyi veszélyességük miatt – tiltott árucikkeket szállítanak „fejlődő” országokba: gyenge minőségű gyógyszereket, romboló növényvédő szereket, magas kátrány- és nikotintartalmú dohányárut. Ugyanakkor e konferenciák ébresztették rá a fejlett ipari országokat, hogy a globalizáció új kötelezettségeket ró rájuk, ami egyszersmind a Nyugat környezeti biztonságát is szolgálja. S én is felfogtam: ezek a problémák egyre közelítenek Magyarországhoz. Ez szemléleti megvilágosodás volt.

*Otthonosan mozgott
az UNESCO vezetésében is?*

Megbízható előzetes értesülést szereztem a programokról, s kiderült, hogy az 1999-es World Conference of Science helyszínét még nem döntötték el, így nagy előnnyel pályázhattunk – nem mellékesen – nyugatra szakadt magyar tudósok és politikusok közreműködésével arra, hogy Budapest legyen a helyszíne e világkonferenciának. El is nyertük a rendezés jogát. S általános vélemény tudományos berkekben, hogy a legjobban megrendezett és legsikerültebb konferenciák közé tartozott.

Egy ilyen konferencia nem csekély pénzbe kerül. Mi a tétje és mi a hozadéka? Hiszen a tudománynak nem több száz főt befogadó üléstermek a bölcsői, hanem kis laboratóriumok, könyvtárak s újabban az Internet.

A nagy nemzetközi konferenciákat nem elsősorban kutatók kedvéért rendezik: az üzeneteik jórészt a politikának és a médiának szólnak. Ezek tudatosítják a tudomány növekvő szerepét, és megmutatják a politikának, milyen témák állnak a kutatások középpontjában, és miért éppen ezek a közérdekűek és reménykeltők. Végül, de nem utolsósorban megnyerik a média révén a közönséget. Ha nem lennének ilyen jellegű világesemények, ha nem mutatnánk meg, mit akarunk, mit tudunk és mit nem, melyek a problémáink, a világ közvéleménye aligha figyelne fel a tudomány eredményeire és kilátásaira, hiába találnak fel fontos dolgokat a laboratóriumokban. S ha nem jönnének létre ezek a nagy találkozások például a magyar fővárosban, nagyon sok mindenről és sok mindenkiről nem vennének tudomást döntéshozók és pénzügyi körök a nagyvilágban. Kevesebb projekt kapna támogatást, kevesebb tudóst jelölnének ilyen-olyan díjra. Mi, magyarok pedig kimaradnánk a nemzetközi projektek

ből, hátul kullognánk a tudomány fő irányától elszakítva és elszigetelve, s a magyar tudomány nem jelenne meg a világ hírközlő eszközeiben. Akit pedig a média nem mutat, az a 21. században a közvélemény számára nem létezik.

Hogyan lett Budapest 1998-ban egy hétre a tudományos világ központja, és hogyan működött közre Ön?

Természetesen nem elsősorban a fő döntéshozókat kellett megnyerni az ügy számára, hanem a tanácsadóikat, közülük viszont jó néhányat. Jórészt konferenciákon ismerkedtünk össze, és miután jeleztem, hogy magyar államférfiak érdeklődést tanúsítanak az 1999. évi világkonferencia iránt, ajánlottak bennünket házigazdának. Ezt persze megelőzte a magyar miniszterelnök és más döntéshozók tájékoztatása és megnyerése. Ebben nagy szerepet vállalt az akkori akadémiai elnök, Glatz Ferenc is. A világ számos tekintélyes és befolyásos tudósa és üzletembere, politikusai jött el Budapestre, felszólalt, és ismerkedett az országgal, a magyar tudománnyal, és népszerűsítette képviselőit.

A tudós társadalom – és bizonyára a kormány is – sok más szakterületen kívül az agrárgazdaságnak is egyik legtekintélyesebb szakértőjeként tiszteli Önt. Mit vél a sokak szerint válságban lévő magyar mezőgazdaság kulcsproblémájának?

A nem is olyan régen még gondosan megművelt, de mára elhanyagolt, elvadult, elgazosodott területek hasznosítására Budapesten viszonylag egyszerű megőrizni a rendet, mert itt szervezett a közterület-fenntartás. Vidéken a nem művelt területeket nincs, aki karbantartsa, ami súlyos környezeti veszélyt jelent. A parlagon hagyott területek felügyele-

tét bajos megszervezni; a parasztság pedig, amely a magyar földeket művelte, sok-sok éve bomlik, tönkremegy, vándorbotot vesz a kezébe; a táj pedig tönkremegy. Ugarrá vált a magyar vidék; gazos, elvadult, gyom növi be. Nem kaszálnak, mert nincs, aki kaszáljon. A legsúlyosabb megoldásra váró probléma tehát – ami a tudományos kutatókra óriási felelősséget ró – a magyar termőföld értékeinek megőrzése és ésszerű felhasználása. A lapok terjedelmes cikkeket közölnek arról, hogy külföldi szemétkalózkodók szennylerakó helynek tekintik Magyarországot. Ez csak részben bűnüldözési probléma. Az egykori szántók és elhanyagolt kertek talajának gazdaságos kihasználása, feltárása, értékesítése a kulcsa a vidék szociális problémáinak is.

Nem mondanám, hogy nagyon optimista, mintha egészen eltérően fogalmazna az állami hivatalos „vidékfejlesztőktől”. E tekintetben kihez lehet fordulni tanácsért, ha Önhez sem?

Ez szónoki kérdés, nincs aktuális, röviden kifejthető politikai válaszom. Csak ismétlem: a legfontosabb probléma a földek környezetvédelme, amit nem lehet másodlagosként kezelni, mert soha nem válhatnak művelhetővé a földek, ha elszennyeződik a talaj.

Mégis bizonyára akad sok szorító és vitás izgató probléma az agrárium körül, amiről saját véleménye van. Nem fejtené ki?

Csakugyan, akad számos szorító és vitás dolog, amiről van véleményem. Ilyen például a népszerűen „génkukoricának” nevezett növény ügye. Bár soha nem foglalkoztam a gyakorlatban az élő szervezetek genetikai módosításának módszereivel és következményeivel, az alapvető kérdéseiről elmondanám, mit gondolok. A genetikailag (transzgénikus módon)

megváltoztatott élőlények létrehozását a modern tudomány legjelentősebb eredményei közé sorolom. Ebből az következik, hogy aligha tekinthető a „nép ellenségének” az a kutató, aki e hatalmas eredmény hazai adaptálásán dolgozik. Ám e témában igen bonyolult és jelen formájában terméketlen, ám folyamatos vita zajlik a szak- és napisajtóban.

Egyáltalán meghatározhatjuk, mi a lényege, és hol vannak a táborok?

Négy olyan szántóföldi növény van, amelynek transzgenikus úton módosított változatát ma már 100 millió hektáron termelik az USA-ban, Nyugat-Európában, valamint több fejlődő országban. Ez a repce, a gyapot, a szója és a kukorica. A tudományos viták mögött legtöbbször kemény gazdasági érdekek húzódnak meg. Semmiképpen sem fogadom el azt az álláspontot, hogy Magyarországot egyszer s mindenkorra meg kell menteni a GMO-növényektől. Elfogadhatatlan és tudománytalan a *génszennyezés* kifejezés is. GMO-mentesség pedig nem létezik a 21. században. A fermentációs iparok évek óta használnak genetikailag módosított mikroorganizmusokat a jobb hatásfok elérésére a termékek előállításánál, és ezt sem fogják megszüntetni.

Ritkán fogalmaz ilyen radikálisan, professzor úr.

Ez nem radikális álláspont, hanem az ellenkezője. Természetesen figyelni kell az ellenkező nézeteket valló szakemberek és mozgalmi aktivisták véleményére. Szükség van további vizsgálatokra és kockázatelemzésekre. Ha például valamelyik GMO-növényről kiderül, hogy nagy a kockázati tényezője (például sok toxin képződik a növényben) akkor ezt a fajtát vagy hibridet valóban ki kell iktatni a

termesztésből. Mondok két hasonlatot. A világon kereken 600 millió gépkocsi szennyezi a levegőt, fogyasztja a nem megújuló hajtóanyagot, és okoz számos balesetet. Ha egy típusról kiderül, hogy rossz konstrukció, mert könnyen kisodródik a kanyarban, akkor azt a típust vonják ki forgalomból, de azért a zöldek nem hirdetik meg a teljes gépkocsigyártás leállítását. A mobiltelefonok agykárosító hatásáról számos vizsgálatot végeztek. Akadnak gyanúk. De amíg nincs tudományos bizonyíték, komoly szakember nem követelheti a mobiltelefon kiiktatását a forgalomból. Visszatérve a GMO-növényekre: én is indokoltan tartok további kutatásokat a kockázatelemzés megalapozására.

Korábban ön is foglalkozott – mégpedig érdemben – a Balaton környezetvédelmével. Mi volt az eredmény, és mivel győzte meg a döntéshozókat?

A Balatonnal a második nagy halpusztulás idején foglalkoztam 1975 és 1984 között. Megszerveztem és vezettem a tó környezetvédelmi komplex programját 1976 és 1980 között. Hét évvel később azt a szakértő csoportot irányítottam, amely a kormány számára előkészítette a tó távlati környezeti rehabilitációjának intézkedési tervét. Tizenöt éves programot javasoltunk, amit elfogadott az akkori kormány, és meg is kezdte a végrehajtást. A későbbi kormányok folytatták ezt a munkát. Néhány példa a javasolt intézkedések közül: a magas vízszint megőrzése, a foszforleválasztás bevezetése, a közeli nagyüzemi állattartó telepek felszámolása, a műtrágya-felhasználás korlátozása, a Kis-Balaton víztározó rendszerének kiépítése, a köztisztaság nagymértékű javítása a strandok környékén, s tájidegen halfajok populációjának ritkítása, új betelepítések megtiltása. Az idő minket igazolt.

*Néha úgy érzi az utca embere,
hogy sötétben tapogatózik
a környezettudomány, a vízgazdálkodás...*

Minden biológiai rendszerben akad kiszámíthatatlan elem. S amit nem képesek kiszámítani a tudósok komputeren, arról néha nem árt megkérdezni a természetközben élőket: halászt, erdészt, gazdálkodót, s hallgatni ezekre az emberekre.

Gazdag életrajzában az egyik legfrissebb elem az a szaktanácsadói szerep, amely a NATO által a Zengő csúcsára telepített lokátorállomásra vonatkozott. Véleménye jelentősen nyomott a latba, amikor megváltoztatták a telepítés helyszínét, s úgy tűnik, szerencsés megoldást találtak.

A Medgyessy-kormány idején ért a felkérés, hogy vezetőként vegyek részt a környezeti kockázatok kiszámításában. Életem egyik legfelelősebb és legkényesebb feladata volt. Részt vett a bizottságban ökológus, katona, mérnök, nemzetközi jogász. A mérlegelés tárgya az volt, hogy melyik helyszín milyen előnyökkel és hátrányokkal jár a radartechnika, a természetvédelem, a pénzügyi vonzatok és a társadalmi reagálás vonatkozásában. S születtek alternatív javaslatok is más helyszínekről. A legfontosabb szempont mégis az lett, hogy melyik helyszín miért ütközhet a környékbeli elutasításába, hol mutatkozik a legcsekélyebb kockázat. A bizottság úgy látta, Magyarországon – szűkebben a Dunántúlon – sehol nincs olyan helyszín, amely minden tekintetben alkalmas lehetne a telepítésre. S ha ilyen nincs, akkor mérlegelni kell mindenfajta előnyt és hátrányt, és ha döntünk, milyen konfliktust kell fölállalni. A döntés azonban a katonai szakértők kezében volt. Pályám során nemegyszer kellett kom-

romisszumos döntéseket hozni vagy felelősséggel javasolni bonyolult és vitás kérdésről, de talán ez az utóbbi volt a legnehezebb. Számításba vettük a szekszárdi dombvidéket is, Mórágyműkönyvét, aztán elvetettük. A széles mérlegelési körből így is többé-kevésbé kiesnek a demográfiai és településpolitikai szempontok. Ilyen esetben, amikor ennyiféle szempontot vizsgálnak és egyeztetnek a szakemberek, akkor a legnagyobb lecke a legeslegfontosabb kiválasztása.

És itt mi volt a legeslegfontosabb?

Van egy másik hasonlóan kényes telepítésű berendezés, mégpedig Békéscsabán, és a lakosság ott nem tiltakozott. Akadnak Magyarországon stratégiai szempontból igen kockázatos helyek másutt is: rendkívül veszélyeztetettek például a hidak. Stratégiaileg veszélyeztetett helyek közé sorolható Százhalombatta is, az olajfinomító miatt. Szerintem viszont kevésbé veszélyeztetett Paks. Jugoszláviában háborús állapotban veszélyes pontoknak bizonyultak a hidak, tehát különböző kockázatokot kell mérlegelni, és a védelemben egyszerre érdekelt és ellenérdekelt a régió lakossága. Demokratikus jogállamban nem hagyható ki a döntésekből. Mi következik ebből? Az, hogy időben s korrekt módon kell tájékoztatni és a döntésbe bevonnani az ott élőket. Ha mondjuk tíz éve elkezdtek volna tárgyalni az illetékes hatóságok a lakossággal, korántsem kerekedtek volna ekkora konfliktusok, és elkerülhetők lettek volna a kényes helyzetek. Annál is inkább így van ez, mert a lakosságot nem csak meggyőzni kell.

Milyen véleményformáló eszközre gondol?

Minden katonai beruházás kockázattal jár, amit kompenzálni kell.

Pénzzel?

Civil beruházásokkal, amikhez pénz kell. És mérlegelni kell a lakosság érzékenységét a természeti értékekkel kapcsolatban. Ha ilyen gyakorlatiasan gondolkoznának a döntéshozók, akkor nem volna ekkora ellenállás. Tanulni kell belőle.

Életútjában kényes ügynek tekinti azt a szakértői feladatot, amelyet az ügynevezett Bős-bizottságban vállalt. Részt vett annak a dokumentációnak a szerkesztésében, amelyet a hágai Nemzetközi Bírósághoz nyújtott be a magyar fél.

Bósnél jelentős környezeti kockázat mutatkozik. Nem lehet például az osztrák nagyesű folyókon létesített erőművekéhez hasonlítani a szlovák-magyar vízlepcső lehetőségeit. A szlovák oldalon létrehozott erőmű maga is erősen megváltoztatta a környezetet a mi oldalunkon is, hiszen elvitték tőlünk Bósnél a víz 80 százalékát. Környezetvédelmi és jogi érvelésünk lényege ma is ez, jogunk van a víz felére. A szlovákok szerint pedig áll az ellenérv, hogy érvényét veszítette a korábbi 1967-es egyezmény. Jó néhány éve patthelyzet van. Nem rajongok a bősi erőműért – a mai eszemmel. Mert a környezetfilozófia változott meg alapján az elmúlt időszakban. Korábban abból indultak ki az országstratégiák, hogy kevés az energia, több kell. Ma viszont úgy gondolkodunk, kevesebbet kell felhasználni, és azon törjük a fejünket, hogyan tudunk minél többet megtakarítani. Van ellenben egy kényszerítő körülmény, nevezetesen a dunai hajózás megoldása. A patthelyzetet nem célszerű sokáig fenntartani. Ez azonban a szakértői véleményem, s nem csodálom, hogy a politikusok a témáról hallgatnak, vagy óvatosan nyilatkoznak.

Mi volt korábban a véleménye a környezetvédelmi kérdésekben igazán illetékes Láng Istvánnak, aki fontos nemzetközi konferenciákon képviselte a magyar álláspontot?

A kritikus időszakban nem mondtam azt, hogy „papírtigris” a Duna elterelésére vonatkozó csehszlovák elképzelés. Tudtam, hogy igen kockázatos felbontani egy államközi szerződést, de ebbe a döntési folyamatba nem vontak be. Viszont utána megalakult az MTA Szigetközi Munkacsoportja, amelynek azóta is vezetője vagyok. E testület 1993 óta végez rendszeres mérést a Szigetközben, és regisztrálja a változásokat és károkat.

Beszéljünk végül a magyar klímaprogramról, más szóval a VAHAVA-ról. A Változások – Hatások – Válaszok néven ismert programnak Ön áll az élén, Ön szervezte azt a több száz tudóst, kutatót, szakembert, akik meghatározták a hazai klímaváltozás hatásait, és javaslatokat tettek arra, hogyan kellene felkészülni ezekre a változásokra. Mit állapítottak meg?

Fel kell készülni arra, hogy a Kárpát-medence népei melegebb teleket és forróbb nyarakat élnek meg. Teljesen kiszámíthatatlan sebességgel érkező viharokkal, felhőszakadásokkal és hóhullámokkal kell számolnunk. E ránk törő pusztító orkánok és zivatarok minden eddiginél gondosabb előrelátást követelnek a mezőgazdaságban, s a növénytermesztől az erdészetten át az állattartásig, sokféle területet veszélyeztetnek a szélsőségek. Továbbá próbára tehetik a kiszámíthatatlan vagy nehezen kikövetkeztethető tényezők az ár- és belvízvédelmet, változnak az ivóvízellátás feltételei, szervezni kell a katasztrófavédelmet, mégpedig új módon. Új közegészségügyi feladatok adódnak. Másként kell épít

kezni, mint eddig, felkészülve arra, hogy a természet alkalmanként egyre inkább megvadul. S mindegyre az állami szervek, a társadalom figyelmét kell felhívni, és jobb, gyorsabb tájékoztatásra lesz szükség.

Globális feladatok is hárulnak ránk, mi pedig kis ország vagyunk.

A Kárpát-medence zárt tér, ahol összefogásra és az eddiginél nagyobb tudományos számvetésre, szemléletváltásra van szükség. Hozzá kell járulni a globális klímaváltozás lassításához, fékezéséhez. Az eddiginél kevesebb szén-dioxidot szabad kibocsátanunk, s hosszabb távon több alternatív erőforrásra támaszkodnunk. E változások nem növelik a kiadásokat, ellenben más szemléletet igényelnek. A fajlagos energiaszükséglet tudatos csökkentése például javítani fogja a termelékenységet, mindez pedig állami előrelátást igényel.

Ön minden fórumon hangoztatni szokta, hogy e programban az államnak és a kormánynak nélkülözhetetlen és sürgős feladatai vannak. Viszont tudjuk, az állam és a kormány nemigen vállalhat nagy befektetéseket mostanában.

A tudomány dolga, hogy szüntelenül figyelmeztessen az állami stratégia kidolgozására, hiszen a klímaváltozás nem áll meg. Hazánk erősödő külkapcsolatai és kötelezettségvállalásai ezt az előrelátást itt, a Kárpát-medencé-

ben kötelezővé teszik, hiszen jobban függünk egymástól az Európai Unió részeiként, mint korábban. Viszont az uniós és más projektek újabb lehetőségeket és távlatokat tárnak fel előttünk.

Ebben az inséges időben is lát lehetőséget egy további „Válaszra” a program jelen stádiumában, és úgy véli, részt vehetünk az összeurópai és globális projekteknél? Lát biztosítékot a megvalósításra?

Észrevehető érdeklődés mutatkozik a kormány és az ellenzék részéről is. Elfogadták, illetve támogatták a VAHAVA projekt javaslatát, hogy az Országgyűlés határozzon a nemzeti éghajlatváltozási stratégiáról. Elkezdődött az előkészítés, amit a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium végez. Biztos, hogy még sok vita lesz a dokumentumról, mire a politikai, szakmai és társadalmi konszenzus kialakul. De bizakodom: elfogadásra kerül 2007 végéig a megfelelő határozat.

Ön hetvenöt éves. Meddig folytatja, mit vállal még?

A VAHAVA újabb szakaszának elkezdését már bizonyára nem. A lélek ugyan kész...

...de a test erőtlensége? Nem látom, nem hiszem. Még sokat találkozunk konferenciákon, biztos vagyok benne. A magyar tudomány nem nélkülözheti Láng Istvánt, hetvenöt évesen sem.